

O‘RMONDAN QO‘SHIMCHA FOYDALANISH: EKOTURIZM VA IQTISODIYOT

Uzoqov Umarali O‘tkir o‘g‘li

Toshkent Davlat Agrar Universiteti

Agroiqtisodiyot, logistika va xizmatlar fakulteti

Yurisprudensiya yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Email: [umaraliuzoqov965@gmail.com]

Tel: +998-88-180-12-05

Ilmiy rahbar: Umurzaqova Nargisa Muxtarovna

Huquqshunoslik kafedrasida katta dotsenti

Abstract: Mazkur maqolada o‘rmon resurslaridan qo‘shimcha foydalanishning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan ekoturizmning iqtisodiy va ekologik ahamiyati tahlil qilinadi. Ekoturizm o‘rmon hududlarida tabiiy resurslarni asrab-avaylagan holda turizm faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda o‘rmon hududlaridan samarali foydalanish, mahalliy aholi bandligini ta‘minlash va iqtisodiy daromadlarni oshirishdagi ekoturizmning roli ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, ekoturizmni rivojlantirish jarayonida mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: ekoturizm, o‘rmon resurslari, barqaror rivojlanish, yashil iqtisodiyot, turizm, tabiiy resurslardan foydalanish.

Abstract: This article analyzes the economic and ecological significance of ecotourism as one of the important directions of additional forest use. Ecotourism contributes to the development of tourism activities in forest areas while preserving natural resources. The study examines the role of ecotourism in ensuring employment for local communities and increasing economic income. In addition, the article identifies existing problems in the development of ecotourism and proposes solutions for improving sustainable forest management.

Keywords: ecotourism, forest resources, sustainable development, green economy, tourism, natural resource management.

Аннотация: В данной статье анализируется экономическое и экологическое значение экотуризма как одного из направлений дополнительного использования лесных ресурсов. Экологический туризм способствует развитию туристической деятельности на природных территориях при сохранении природной среды. В исследовании рассматривается роль экотуризма в повышении занятости населения и увеличении доходов местных сообществ. Также выявлены основные проблемы развития экотуризма и предложены пути их решения.

Ключевые слова: экотуризм, лесные ресурсы, устойчивое развитие, зелёная экономика, туризм, природные ресурсы.

Hozirgi davrda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish masalasi global darajadagi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Tabiiy resurslar orasida oʻrmonlar alohida ahamiyatga ega boʻlib, ular ekologik muvozanatni saqlash, iqlimni tartibga solish, tuproq eroziyasining oldini olish hamda biologik xilma-xillikni taʼminlashda muhim rol oʻynaydi. Oʻrmonlar nafaqat ekologik tizimning muhim elementi, balki iqtisodiy rivojlanishning ham muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli oʻrmon resurslaridan samarali va barqaror foydalanish masalasi davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Bugungi kunda oʻrmonlardan foydalanish anʼanaviy tarzda yogʻoch mahsulotlari olish bilan cheklanib qolmay, balki oʻrmon resurslaridan qoʻshimcha foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish masalasi ham katta ahamiyat kasb etmoqda. Oʻrmon hududlaridan rekreatsiya, dam olish, dorivor oʻsimliklar yigʻish, asalchilik, ovchilik hamda turizm faoliyatini rivojlantirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkin. Ayniqsa, ekologik turizm (ekoturizm) oʻrmonlardan barqaror foydalanishning muhim yoʻnalishlaridan biri sifatida eʼtirof etilmoqda. Ekoturizm tabiiy hududlarga sayohat qilish orqali tabiatni muhofaza qilish, mahalliy aholi turmush darajasini yaxshilash va ekologik madaniyatni oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yoʻnalish oʻrmon hududlarining tabiiy holatini saqlab qolgan holda iqtisodiy foyda olish imkonini beradi. Shu bilan birga, ekoturizm oʻrmon hududlarida yangi ish oʻrinlarini yaratish, hududiy iqtisodiyotning rivojlanishiga turtki berish hamda turizm infratuzilmasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, oʻrmon resurslaridan foydalanish jarayonida ekologik muvozanatni saqlash, tabiiy resurslarning kamayib ketishining oldini olish va ularni kelajak avlodlar uchun asrab qolish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, oʻrmonlardan qoʻshimcha foydalanish, ayniqsa ekoturizmni rivojlantirish masalasini ilmiy jihatdan oʻrganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi. Mazkur maqolada oʻrmonlardan qoʻshimcha foydalanishning muhim yoʻnalishlaridan biri sifatida ekoturizmning iqtisodiy va ekologik ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, ekoturizmni rivojlantirish jarayonida mavjud muammolar, xorijiy tajriba hamda ushbu sohani yanada takomillashtirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar yoritib beriladi.

Muammolar: Oʻrmonlardan qoʻshimcha foydalanish va ekoturizmni rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud: Infratuzilmaning yetarli rivojlanmaganligi – koʻplab oʻrmon hududlarida turistik yoʻlaklar, mehmon uylari va xizmat koʻrsatish tizimi rivojlanmagan. Ekologik nazoratning sustligi – noqonuniy daraxt kesish va tabiiy resurslardan notoʻgʻri foydalanish holatlari uchraydi. Mahalliy aholining yetarli darajada jalb qilinmasligi – ekoturizm loyihalarida mahalliy aholining ishtiroki kam. Huquqiy va investitsion muammolar – turizm sohasiga investitsiya jalb qilishda moliyaviy va huquqiy toʻsiqlar mavjud. Ekologik madaniyatning yetarli darajada shakllanmaganligi – tabiatni muhofaza qilish masalalariga yetarlicha eʼtibor berilmaydi.

Taklif va yechimlar: Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq: Oʻrmon hududlarida ekologik turizm

infratuzilmasini rivojlantirish. Davlat va xususiy sektor hamkorligida investitsiya loyihalarini ko'paytirish. Ekologik ta'lim va targ'ibotni kuchaytirish. Mahalliy aholini turizm xizmatlariga faol jalb qilish. O'rmonlarni muhofaza qilish bo'yicha zamonaviy monitoring tizimlarini joriy etish. Ekoturizmni rivojlantirish natijasida yangi ish o'rinlari yaratiladi va mahalliy aholining daromadlari oshadi.

Xorij tajribasi; Dunyoning ko'plab davlatlarida o'rmon hududlarida ekoturizm muvaffaqiyatli rivojlanmoqda. Kosta-Rika – milliy bog'lar va o'rmon hududlarida ekologik turizmni rivojlantirish orqali mamlakat iqtisodiyotiga katta daromad keltirmoqda. Bangladesh – Sundarban mangrov o'rmonlarida turizm xizmatlari orqali yiliga taxminan 53 million dollar iqtisodiy foyda olinadi. Finlandiya va Kanada – o'rmon hududlarida ekologik marshrutlar, piyoda sayohat yo'llari va yovvoyi tabiatni kuzatish turizmi keng rivojlangan. Xorij tajribasi shuni ko'rsatadiki, o'rmon resurslarini muhofaza qilish bilan birga turizmni rivojlantirish iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'rmon resurslaridan qo'shimcha foydalanish masalasi zamonaviy ekologik va iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'rmonlar nafaqat tabiiy boylik manbai, balki ekologik barqarorlikni ta'minlovchi muhim tizim sifatida ham katta ahamiyatga ega. Shu sababli o'rmonlardan foydalanish jarayonida ularning ekologik funksiyalarini saqlab qolish, biologik xilma-xillikni muhofaza qilish hamda tabiiy muvozanatni buzmaslik asosiy tamoyillardan biri bo'lishi lozim. Bugungi kunda o'rmonlardan faqat yog'och resurslari olish maqsadida foydalanish yetarli emas. Zamonaviy iqtisodiy yondashuvlar o'rmonlardan ko'p tarmoqli foydalanishni, xususan, ekoturizm, rekreatsiya, dorivor o'simliklar yetishtirish, asalchilik, yovvoyi mevalar yig'ish kabi faoliyatlarni rivojlantirishni talab qilmoqda. Bunday faoliyat turlari o'rmonlarning tabiiy holatini saqlagan holda iqtisodiy foyda olish imkonini yaratadi. Ayniqsa, ekoturizm o'rmon hududlaridan barqaror foydalanishning samarali usullaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ekoturizmning rivojlanishi nafaqat tabiatni muhofaza qilishga, balki iqtisodiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'rmon hududlarida turizm infratuzilmasining rivojlanishi yangi ish o'rinlarini yaratadi, mahalliy aholining daromadlarini oshiradi hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga turtki beradi. Bundan tashqari, ekoturizm orqali odamlarning ekologik madaniyati va tabiatga nisbatan mas'uliyati ham ortadi. Shu bilan birga, o'rmonlardan foydalanish jarayonida bir qator muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim hududlarda ekologik nazoratning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi, noqonuniy daraxt kesish holatlari, turizm infratuzilmasining rivojlanmaganligi hamda aholining ekologik bilim va madaniyatining pastligi kabi muammolar uchrab turadi. Ushbu muammolar o'rmon resurslarining kamayishiga va tabiiy muhitning degradatsiyasiga olib kelishi mumkin. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun o'rmonlardan foydalanishning huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish, ekologik nazoratni kuchaytirish, zamonaviy monitoring tizimlarini joriy etish hamda ekoturizmni rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlarini amalga oshirish

muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, oʻrmon hududlarida turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xususiy investitsiyalarni jalb qilish va mahalliy aholining turizm faoliyatida faol ishtirokini taʼminlash ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Xorijiy davlatlar tajribasi shuni koʻrsatadiki, oʻrmon resurslaridan oqilona foydalanish orqali ekologik muhofaza va iqtisodiy manfaatlarni bir vaqtning oʻzida taʼminlash mumkin. Koʻplab rivojlangan mamlakatlarda oʻrmon hududlarida ekoturizmni rivojlantirish orqali katta iqtisodiy daromadlar olinmoqda hamda tabiatni muhofaza qilishga katta eʼtibor qaratilmoqda. Bu tajriba oʻrmon resurslarini boshqarishda barqaror rivojlanish tamoyillarini qoʻllash muhim ekanligini koʻrsatadi. Shunday qilib, oʻrmonlardan qoʻshimcha foydalanish, ayniqsa ekoturizmni rivojlantirish ekologik xavfsizlikni taʼminlash, tabiiy resurslarni asrab-avaylash hamda milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Kelajakda oʻrmon resurslarini boshqarishda ekologik muvozanatni saqlash, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish va aholining ekologik madaniyatini oshirish orqali ushbu sohani yanada rivojlantirish mumkin. Natijada oʻrmon resurslaridan oqilona foydalanish orqali tabiatni muhofaza qilish, iqtisodiy rivojlanishni taʼminlash va kelajak avlodlar uchun sogʻlom ekologik muhitni saqlab qolish imkoniyati yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasining Oʻrmon kodeksi. – Uzbekistan Toshkent, 2018.
2. Oʻzbekiston Respublikasining “Atrof-muhitni muhofaza qilish toʻgʻrisida”gi Qonuni. – Uzbekistan Toshkent, 1992.
3. Oʻzbekiston Respublikasining “Turizm toʻgʻrisida”gi Qonuni. – Uzbekistan Toshkent, 2019.
4. Abdullayev A. Oʻrmon xoʻjaligi asoslari. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2016.
5. Karimov Sh. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. – Toshkent: Fan, 2018.
6. Qodirov B. Ekoturizm asoslari. – Toshkent: Turon nashriyoti, 2020.
7. Raximov S. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2017.
8. Xoliqov N. Barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
9. Tursunov O. Turizm iqtisodiyoti. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2021.
10. Saidov M. Oʻzbekiston ekologik siyosati va tabiatni muhofaza qilish masalalari. – Toshkent: Adolat, 2022.